

THE IMAGE OF THE TEACHER IN THE WORK OF MIHAIL SADOVEANU AND GALA GALACTION

Diana Teodora Cozma

PhD Student, Technical University of Cluj-Napoca – Baia Mare Northern University Center

Abstract: Romanian literature include writings of remarkable artistic value, in which is appreciated beautiful and meritorious work of exceptional teachers, founders of human destinies. At Mihail Sadoveanu and Gala Galaction, the teacher is viewed from the perspective of an apostle, which gives the individual a place between the holy and good.

Keywords: teacher, apostle, patriotism, sacredness, profession.

Imaginea primordială a școlii, precum și importanța deosebită a acesteia, se regăsește cu succes în memorialistica remarcabilului scriitor Nichifor Crainic, *Zile albe, Zile negre*. Scriitorul îi blamează și îi critică dur pe toți cei care se abat de la profesiunea intelectuală: „Nu pot suferi oamenii care își bat joc de școala unde au învățat. Ei au ceva din monștrii denaturați al căror lapte l-au supt. Precum trenul nu ajunge la țintă decât pe drumul de fier, la orice profesiune intelectuală se ajunge prin școală.”¹

După cum afirmă și Ion Buzăși în prefața cărții *Învățătorii în limba română*, „multe se pot uita, multe sunt încetoșate în pîcla amintirilor, dar prima zi de școală rămîne vie și luminoasă în mintea și inima noastră. Cu o intuiție care nu este a limpezimii de conștiință, dar care drămuiește bine importanța momentului, copilul așezat cuminte, cu ochii măriți de uimire în banca de neuitat din clasa I, trăiește clipe a căror importanță și unicitate îl transfigurează. Emoția de pe chipul său este nu numai consecința firească a începutului de viață școlară – în fond începutul adevărat al vieții – ci și al întâlnirii cu o ființă care are puterea, răbdarea, măiestria și mai ales dragostea să-i dezvăluie corola de minuni a lumii.”²

George Călinescu în „Contemporanul” din 11 noiembrie 1960, afirmă despre opera remarcabilului scriitor Mihail Sadoveanu, că înregistrează „realismul unui Balzac și melancolia aspră a lui Miron Costin.”³

Nuvela *Domnu Trandafir*, prezintă evocările unui personaj real, învățătorul Busuioc, de la Școala primară din satul Vatra de lîngă Pașcani, pe care prozatorul o frecventează începînd cu anul 1908. Sadoveanu, schițează asemenea unui pictor, portretul dascălului, considerîndu-l pe acesta un model demn de urmat: „Omul simplu, care își face datoria în condiții improprii (Toate patru clasele erau grămădite într-o odaie largă) știe să-i atragă pe elevi, spunîndu-le istoriile minunate cu Ștefan cel Mare și Mihai Viteazul.”⁴

Învățătorul care, „cu greu își ducea gospodăria lui”⁵, se detașează complet atunci cînd vine vorba de griji și necazuri, dăruindu-se întru totul meseriei sale. Știind să dea copiilor acea învățătură sufletească, dascălul este privit ca un apostol, deosebit de sugestivă fiind în acest sens construcția de factură biblică „să ne dea cu dragoste învățătura de toate zilele.”

¹ Nichifor Crainic, *Zile albe- zile negre. Memorii*, vol. I, Ed. Casa Editorială Gîndirea, București, 1999, p.48

² Ion Buzăși, Ioan Bordean, Serafina Ambăruș-Bîntu, *Învățătorii în literatura română*, Ed.Limes, Cluj-Napoca, 2004, p.5

³ Ibidem., p.13

⁴ Ibidem

⁵ Ibidem

Deși rămîne unul dintre anonimii acestei lumi, dascălul este un om deosebit care predă din pasiune și din dragoste pentru copii, deși „nimeni nu se interesa cum mergea școala lui.”⁶

Om simplu, fără solemnități de circumstanță, domnul Trandafir, își ține orele într-o manieră personală și originală, chiar și atunci cînd școala este vizitată de un ministru și de un inspector școlar. Dascălul „face o lecție, uite așa, cum o făcea el totdeauna, fără a ști cine sunt cei doi orășeni curioși. Modestul învățător nu crede că a fost vizitat de un inspector școlar și de însuși ministrulșcoalelor”⁷.

Cuprins de vraja aducerii aminte la revederea locurilor copilăriei și ale primilor ani de școală, Mihail Sadoveanu lasă evocarea dascălului să evolueze spre o povestire-portret: „Și dintr-o dată dintre chipurile trecutului care mă cercau unul după altul unul ramase mai deslușit și-mi zîmbi cu dragoste în piroteala care mă copleșea. Era *Domnu*, Domnu’ Trandafir, învățătorul meu”⁸.

După cum afirmă și criticul Pompiliu Marea, „întîiul intelectual zugrăvit de Sadoveanu este un dascăl, propriu învățător”⁹. Portretul acestuia este construit simetric, aflîndu-se sub dominația unei trăsături esențiale: omenia. De altfel, ca într-o demonstrație, portretul începe cu o afirmație, cu un enunț ce subliniază și sugerează trăsături umane excepționale: „Uite și acum nu se pare ca Domnu nostru a fost *un om deosebit*. Povestirea se încheie cu un fel de concluzie, în care cuvîntul *om* este sublimat chiar de către autor: „În locul acela odată a trăit *un om*.”¹⁰

Scriitorul recunoaște că imaginea dascălului îndrăgit „a rămas în mintea școlarului de altădată, căci judecînd cu mintea de acum, cînd caut să adun unele fapte pe care atunci, copil, le treceam cu vederea, găsesc cu mirare că Domnu era un om foarte năcăjit, hărțuit de administrație, că cu greu își ducea gospodăria lui, că venea de multe ori amărît ca să ne dea cu dragoste învățătura de toate zilele. Dar atunci nu, n-avea altă grijă decît să ne spuie istorii mișcătoare”¹¹.

Tudor Vianu afirmă despre Sadoveanu că este „un meșter priceput cînd este vorba să învie o figură sau o situație printr-o trăsătură unică, o imagine sau o comparație”¹². Portretul, este așezat sub semnul unei imagini dominante: un om; mai întîi portretul fizic, cu trăsături ce sugerează bunătatea, calmul și blîndețea: „Era un om bine făcut, puțin chel în vîrfurile capului, cu ochii foarte blajini. Cînd zîmbea se arătau, sub mustața tunsă scurt, niște dinți lungi cu strungă mare la mijloc.”¹³

Dascălul, rămîne în amintirea lui Sadoveanu, *un om* și *un apostol*, cu o dragoste exacerbată ce ține mai mult de misticism, un luminător de oameni și un slujitor al neamului. În evocarea duioasă a lui Sadoveanu fiecare dintre aceste trăsături este consemnată în secvențe de neuitat: „Mai cu seamă explicațiile la istorie erau minunate. Pe sub tavanul scund al clasei treceau eroii altor vremuri în cununile lor de neguri.”¹⁴.

Virtuțile morale și didactice se completează cu aceea de bun gospodar: „Era foarte gospodăros și-i plăcea să se facă fiecare lucru cu rînduială”¹⁵. De fapt, aici, portretul este încheiat în toate liniile sale esențiale, căci după cum afirmă și Titu Maiorescu, „meritul cel

⁶ Ibidem

⁷ Mihail Sadoveanu, *Domnu Trandafir*, Editura Ion Creangă, București, 1969, p.18

⁸ Ion Buzași, Ioan Bordean, Serafina Ambăruș-Bîntu, op.cit.,p.8

⁹ Ibidem

¹⁰ Ibidem

¹¹ Ibidem

¹² Ibidem

¹³ Ibidem.,p.11

¹⁴ Ibidem .,p.9-10

¹⁵ Ibidem

mare al nuvelor și schițelor lui Sadoveanu ne apare a fi alegerea momentului psihologic în care culminează mai toate”¹⁶

Acest „moment psihologic” este vizita ministrului și a inspectorului școlar, în care trăsăturile enunțate în evocarea duioasă a scriitorului capătă concretețe vizuală, adăugându-se și altele noi: ospitalitatea, modestia, sinceritatea. Sadoveanu își încheie povestirea într-un ton nostalgic, sentimental: mormîntul străjuit de o cruce, cu literele tot mai șterse de vreme, este sortit uitării, dar „către ceva din sufletul lui” trăiește în sufletele celor care au avut bucuria de a-i fi învățăcei.

Există corespondența perfectă între modelul real și varianta sa literară, respectiv între Domnu Busuioc și Domnu Trandafir. Mihai Busuioc a fost învățătorul lui Sadoveanu, timp de patru ani, între 1887-1891, la Școala Primară din satul Vatra Pașcani. Că modelul său a fost învățătorul său Busuioc („Dom’ Sioc”) o mărturisește Sadoveanu însuși: „învățătorul meu din școala primară rurală de la Pașcani a fost domnul Busuioc, unul dintre cei mai pricepuți în viața mea.[...] Prin domnul Busuioc am cunoscut pe Creangă și am învățat punctuația. Am învățat și alte lucruri bune, pe care nu le mai înșir aici, să plantez o floare, să împlutesc coșuri de mlajă, să fac o pălărie din paie de seară.”¹⁷

O altă figură de dascăl, aparține învățătorului ardelean, care ocupă un loc aparte în proza românească. Este vorba despre învățătorul lui Gala Galaction, ardeleanul Constantin Jinga, un redevabil reprezentant al Școlii Ardelene. Pentru acesta, profesiunea de dascăl este una sacră și apostolică. Aspru și exigent cu sine însuși, el le pretinde elevilor săi, să dea dovadă de aceeași seriozitate, conștiință și disciplină în muncă.

Despre dascălii ardeleni care au profesat în Muntenia și Moldova, Nicolae Iorga în scrierea autobiografică *O viață de om. Așa cum a fost*, are aprecieri, asemănătoare cu ale lui Gala Galaction. Învățătorul evocat de Ioan Alexandru manifestă aceeași dragoste exigentă în vederea formării caracterelor și de aceea rîndurile evocării din final transcriu un sentiment de recunoștință în multe generații de elevi: „Aspru și blînd, iubitor fără să-și cruțe des lacrima nesfîrșitei sale iubiri, ce ne-o purta fiecăruia în parte cîți am trecut prin mîinile lui de pedagog, prin învățătura lui, ne-am schimbat umil în bine, mulți dintre noi ajungînd la Universități, toți cu nesfîrșită bucurie în suflet că l-am avut pedagog”¹⁸.

O altă trăsătură distinctivă a dascălului ardelean este patriotismul său înflăcărat. Datorită condițiilor social-istorice ale Transilvaniei, acești învățători au luptat continuu pentru înlăptuirea idealului unității naționale. De pildă, învățătorul Marin Mureșan din povestirea *Singurătatea* înrolează în armată și pleacă în primul război pentru întregirea neamului. Dascălul, după cum afirmă și Cornel Regman, reprezintă expresia memorabilă a unui „romantic ciudat”¹⁹

Mulți pedagogi contemporani, compară profesiunea de dascăl, cu cea a eternului învățător, privit din perspectiva unui apostol care mîntuiește și sacralizează prin învățăturile sale: „Învățătorule, porți numele sfînt al celui care este învățătorul și Mîntuitorul omenirii. Numai conlucrînd cu El vei putea împlini obiectivul cel mai înalt al educației: restaurarea chipului lui Dumnezeu în sufletul copilului care vine la tine, așteptîndu-se să fie slujit din iubire, cu răbdare și gingășie, prin cuvînt și exemplu”²⁰.

BIBLIOGRAPHY

¹⁶ Ibidem., p.12

¹⁷ Mihail Sadoveanu, *Anii de ucenicie*, Editura Cartea Românească, București, 1944, p. 14

¹⁸ Ion Buzași, Ioan Bordean, Serafina Ambăruș-Bîntu, op.cit., p.13

¹⁹ Ibidem

²⁰ Ibidem

1. Crainic, Nichifor, *Zile albe, zile negre. Memorii*, vol. I, Ed. Casa Editorială Gîndirea, București, 1999;
2. Călinescu, George, *Istoria literaturii române de la origini pînă în prezent*, Ed. Minerva, București, 1982;
3. Ion Buzași, Ioan Bordean, Serafina Ambăruș-Bîntu, *Învățătorii în literatura română*, Ed.Limes, Cluj-Napoca, 2004;
4. Iorga, Nicolae, *O viață de om-Așa cum a fost*, Editura N.Stroilă, București, 1934
5. Sadoveanu, Mihail, *Domnu Trandafir*, Editura Ion Creangă, București, 1969;
6. Sadoveanu, Mihail, *Anii de ucenicie*, Editura Cartea Românească, București, 1944;